

Я столькі разоў бачыў восень на гэтай зямлі!
Малечай калісьці шукаў жалуды пад дубамі,
Падлеткам дзяўчыне дарыў залатыя лісткі,
А сёння — з унукамі крочу старымі шляхамі.

Адвечнай дарогай прыходзяць зіма і вясна,
І шчодрое лета свае падарункі прыносіць.
На гэтай дарозе нікому прыпынкаў няма,
І людзі траву забыцця ўздоўж дарогі не косяць.

Замор'е

Жанчына пахудзела дзеля чужога вяселля

Жыхарка брытанскага горада Лосімут (Шатландыя) пахудзела на 57 кілаграмаў, таму што не хацела быць самай тоўстай сяброўкай нявесты на вяселлі бацькі, паведамляе выданне The Mirror.

Зусім нядаўна Даніэль Рычманд важыла 133 кілаграмы. Яна працавала ў барах, на сняданак жанчына ела кекс з кавай, абедала бульбай з маслам, а на вячэру заказвала піцу, фастфуд ці паўфабрыкаты. Паміж прыёмамі ежы яна штодня з'ядала два пачкі чыпсаў, мармелад і выпівала дзве бляшанкі колы. У выніку ад лішняй вагі жанчына не магла прапыласоціць левыцу: яна пачынала задыхацца. Калегі на рабоце смяяліся з яе. Рычманд насіла футболкі і мехаватую вопратку і саромелася з'яўляцца на публіцы.

Безумоўна, адпраўляючы сына ў армію, кожная матуля думае толькі пра адно — каб вярнуўся жывы і здаровы. З цягам часу сталася так, што ў народным асяроддзі гэта важная падзея ў жыцці хлопца і яго сям'і стала суправаджацца адпаведным абрадам, які па ступені распрацаванасці і сацыяльнай нагрукі нічым не адрозніваецца ад рытуалаў нараджэння чалавека і яго вяселля. Больш за тое, абрад провадаў хлопца ў войска (або на вайну) дапаўняўся цэлым шэрагам спецыфічных магічных дзеянняў, якія ўзмацнялі яго духоўны патэнцыял. Прычым у гэтым выпадку трэба гаварыць пра тое, што абрад провадаў аказваўся ў прасторы ўсёй традыцыйнай культуры і яе адвечнай і мудрай сістэмы агульнародавых каштоўнасцяў. Пра гэтыя сакральна-магічныя скрэпы-дапаўненні шырокае кола людзей ведае значна менш, таму што яны выконваліся не публічна, пры ўсёй радзіне, а часцей пры ўдзеле толькі маці або бабুলі. Мы не раз гаварылі пра тое, што фактычна існавалі два пласты, ці ўзроўні, этнакультурнай «адукаванасці». Адзін — гэта той, які штогод паўтараўся публічна, пры ўдзеле вялікай колькасці людзей. Другі — залежыў ад мудрасці Роду, Сям'і, той ці іншай бабুলі, маці і «ажываў», як правіла, у прасторы ўласнай гаспадаркі. З пэўнай доляй умоўнасці можна сказаць, што другі гарызонт культуры быў тайнісам Родавай памяці. Зразумела, што і гэтыя веды перадаваліся дзецям і ўну-

Спытайце пра радзіннае

КАБ САЛДАТ ВЯРНУЎСЯ ДАМОЎ

У лістах, што прыходзяць на адрас выдавецтваў і рэдакцый, дзе выпускаліся нашы кнігі і друкуюцца артыкулы, а таксама ў тых, якія чытачы дасылаюць уласна нам, выказваюцца словы падзякі і адначасова апісваюцца шматлікія жыццёвыя сітуацыі, тлумачэнне якім можна даць толькі пры ўмове дасканалaga ведання этнічных традыцый і вопыту правядзення абрадавых практык. Апісанне падаецца эмацыянальна, часам са слязамі на вачах, таму не ўсе лісты можна працытаваць поўнасцю. Як правіла, мы засяроджваем увагу на тым месцы, ў якім сфакусіравана сутнасць праблемы. Вось і наступны ліст з Ашмян ад Марыі В. цытуем фрагментарна: «...як можна засцерагчы нашых сыноў перад тым, як ім ісці ў армію... бо кожная маці хоча толькі шчасця свайму сыну».

Безумоўна, адпраўляючы сына ў армію, кожная матуля думае толькі пра адно — каб вярнуўся жывы і здаровы. З цягам часу сталася так, што ў народным асяроддзі гэта важная падзея ў жыцці хлопца і яго сям'і стала суправаджацца адпаведным абрадам, які па ступені распрацаванасці і сацыяльнай нагрукі нічым не адрозніваецца ад рытуалаў нараджэння чалавека і яго вяселля. Больш за тое, абрад провадаў хлопца ў войска (або на вайну) дапаўняўся цэлым шэрагам спецыфічных магічных дзеянняў, якія ўзмацнялі яго духоўны патэнцыял. Прычым у гэтым выпадку трэба гаварыць пра тое, што абрад провадаў аказваўся ў прасторы ўсёй традыцыйнай культуры і яе адвечнай і мудрай сістэмы агульнародавых каштоўнасцяў. Пра гэтыя сакральна-магічныя скрэпы-дапаўненні шырокае кола людзей ведае значна менш, таму што яны выконваліся не публічна, пры ўсёй радзіне, а часцей пры ўдзеле толькі маці або бабুলі. Мы не раз гаварылі пра тое, што фактычна існавалі два пласты, ці ўзроўні, этнакультурнай «адукаванасці». Адзін — гэта той, які штогод паўтараўся публічна, пры ўдзеле вялікай колькасці людзей. Другі — залежыў ад мудрасці Роду, Сям'і, той ці іншай бабুলі, маці і «ажываў», як правіла, у прасторы ўласнай гаспадаркі. З пэўнай доляй умоўнасці можна сказаць, што другі гарызонт культуры быў тайнісам Родавай памяці. Зразумела, што і гэтыя веды перадаваліся дзецям і ўну-

Дажды прайшлі, але мы ўсё роўна павінны быць напaгaтoвe: трэба ўважліва аглядзець кветнік. Ці дастаткова накармлена вільгаццю глеба, ці дайшла вада да каранёў? Асабліва гэта важна для шматгадовых кветак, кустоў, дрэў. Калі глеба ў глыбіні вельмі сухая, трэба працягваць палівы: перасохлая зямля хутка прамярзае, а нам нельга дапусціць, каб расліны, аслабленыя экстрэмальнымі ўмовамі сёлетняга лета, пацярпелі яшчэ і ад, магчыма, суровай або бясснежнай зімы. І вядома, трэба правесці шэраг аграцэхнічных мерапрыемстваў, каб падрыхтаваць кветнік да зімоўкі.

У другой палове кастрычніка з надыходам замаразкаў неабходна абрэзкаць надземную частку большасці мнагалетнікаў: гаваздікоў, піёнаў, лубіну, рудбелкі, флэксай і іншых. Абрэзка гэтых культур праводзіцца амаль да ўзроўню зямлі, пакідаюцца толькі бязлісцевыя сцёблы вышыняй 5-7 см. А вось касачы абразаюцца да ўзроўню 10-15 см, дэяфініум — 25-30 см. Пры ніжэйшай эрэцыі апошняга ў полае сцябло тралляе вада, выклікаючы загібненне каранішча. Не праводзяць абрэзку мнагалетнікаў з зімучым лісцем, такіх як бадан, марознік, мядунка. Трэба мець на ўвазе, што да замаразкаў гэтага рабіць не варта, бо з лісця і сцёблаў яшчэ ідзе адток пажыўных рэчываў у карані, каранішчы і пупышкі дапаўнення. Калі падчас абрэзкі вы заўважыце, што пупышкі аднаўлення апынуліся на паверхні, то іх абавязкова трэба прыкрыць, падсыпаўшы зямлю да кустоў, каб пазбегнуць падмязання. У сухое надвор'е з пачаткам устойлівых замаразкаў абразаюць клематысы, якія цвітуць на парастках бягучага года, пакінуўшы два вузлы ад узроўню зямлі (10-30 см). Затым іх накрываюць драўлянымі скрынямі, на якія зверху насыпаюць сухое лісце. Клематысы, якія цвітуць на парастках мінулага года (гэта значыць пераімаваліся) не абразаюць. Сцёблы здымаюць з апор і ўкладваюць кольным на зямлю. На іх кладуць лапнік, затым насыпаюць лісце, а зверху зноў лапнік або галінкі, каб лісце не разліталася. Ружы абразаюць і хаваюць таксама ў сухое надвор'е пры надыходзе ўстойлівых замаразкаў. Сарты груп фларыбунда і чайна-гібрыдных абразаюць на вышыню 40-50 см ад нізку куста. Пасля гэтага выдаляюць лісце, выразаюць слабыя і мяккія парасткі, якія не выспелі, а тыя, што засталіся, апырскваюць 3 %-ным раствором жалезнага купараса, ачучваюць на вышыню 30-35 см пяском і зямлёй.

ВОСЕНЬСКІ ДОГЛЯД КВЕТАК

Затым над кустамі ўсталёўваюць каркасы з тоўстага дроту або рэек, на іх нацягваюць шчыльную паперу, а па-над ёй плёнку, краі якой замацоўваюць, прысцякаючы да зямлі. Такое паветрана-сухое сховішча дзякуючы паперы перашкаджае ўтварэнню кандэнсату вады пад плёнкай і забяспечвае вентыляцыйны падчас адлігі, калі плёнку прыўздымаюць з тэрцоў. Паліянтавыя ружы падразаюць зусім крыху — выдаляюць толькі суквецці крыху ніжэй разгалінавання. Пляцістыя ружы не абразаюць здымаюць з апоры і ўкладваюць на зямлю кольным. Абавязкова апырскваюць жалезным купарасам і ачучваюць ніз сцёблаў пяском і зямлёй — гэта патрабаванне аднолькавае для ўсіх тыпаў руж. Накрываюць лапнікам і сухім лісцем. У мініяцюрных руж абразаюць толькі суквецці. Хаваюць іх гэтак жа, як чайна-гібрыдных, альбо перасаджваюць у гаршкі і захоўваюць зімоў у склепе. А вось паркавыя ружы зімуюць без усякай хованкі, толькі вясной ім робяць невялікае санітарна-касметычнае абразанне, выдаляючы сухія і пашкоджаныя галінкі. На зіму прыкрываюць сухім лісцем гіяцынты, якія звычайна высаджваюць да сярэдзіны кастрычніка. Нарцысы, як правіла, прысыпаюць лісцем, торфам, іглічным ападам адразу пасля пасадкі. А махрыстыя нарцысы трэба хаваць штогод яшчэ і пад лапнік. Таксама ўвосень абавязкова трэба падкарміць глебу ў кветніку. Прырыхліце яе асцярожна каля мнагалетнікаў і ўнясіце неабходныя мінеральныя ўгнаенні. А ўчасткі, да вясны свабодныя ад пасадак, запраўце мінеральнымі і арганічнымі ўгнаеннямі. У цяжкія гліністыя глебы ўнясіце пясак і торф, а ў занадта лёгкія пясчаныя — торф і гліну. Перакапайце глебу з абаротам пласта і так пакіньце на зіму ў буйных камях.

СЁННЯ

Сонца	Усход	Захад	Даўжыня дня
Мінск	— 7.39	18.11	10.32
Віцебск	— 7.30	17.59	10.29
Магілёў	— 7.29	18.01	10.32
Гомель	— 7.23	18.00	10.37
Брэст	— 7.53	18.26	10.33
Брэст	— 7.51	18.30	10.39

Фота Міхася ШАНКОВА.

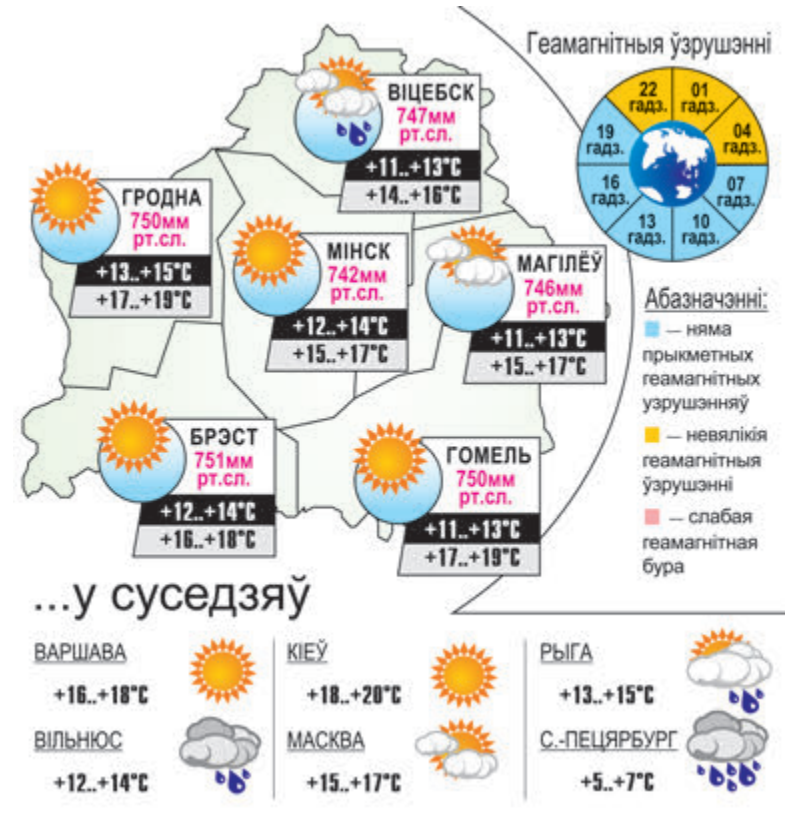
Месяц

Поўня 14 кастрычніка.
Месяц у сузор'і Цяльца.

Імяніны

Пр. Васілісы, Дзяніса, Івана.
К. Маргарыты, Фларанціны, Ядвігі, Герарда.

ЗАЎТРА

УСМІХНЕМСЯ

Дарагія дзяўчаты, не давайце хлопцам ліжыцца надзеі.
Не пакідайце на пліце пустую патэльную з закрытым вачкам!

— Падчас сексу я заплюшчваю вочы і ўяўляю сябе худой, а яго багатым.

Што трэба хлопцу, каб даказаць, што ён мае рацыю? 15—20 разгорнутых аргументаў, спасылкі на першакрыніцы, выразныя высновы, прэзентацыя ў PowerPoint з нагляднымі прыкладамі, даклад на 8-10 хвілін.

Што трэба дзяўчыне? Расплакацца і сказаць: «Калі ты мяне не кахаеш, так і скажы!»

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Савет Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь.

РЭГІСТРАЦЫЙНАЕ ПАСВЕДЧАННЕ НУМАР 2 АД 17 ЛЮТАГА 2009 ГОДА, ВЫДАДЗЕНАЕ МІНІСТЭРСТВАМ ІНФАРМАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

Дырэктар — галоўны рэдактар СУХАРУКАЎ Павел Якаўлевіч.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: В. АНУФРЫЕВА (намеснік галоўнага рэдактара), Н. ДРЫНДРОЖЫК, Н. КАРПЕНКА (першы намеснік галоўнага рэдактара), А. ЛЯЎКОВІЧ (першы намеснік дырэктара), М. ЛІТВИН (намеснік галоўнага рэдактара), А. КЛЯШЧУК, Н. РАСКОЛЬКА, С. РАСКОЛЬКА, А. СЛАНЕУСКІ (намеснік галоўнага рэдактара), В. ЦЕПІШУК. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда».

АДРАС: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 287 19 19 (тэл./факс); аддзелаў: пісьмаў — 287 18 64, маркетынгу — 337 44 04, сакратарыята — 292 05 82, адказных за выпуск дадаткаў: «Чырвоная змена» — 292 44 12; «Масцовое самакіраванне» — 292 44 12, упасных карэспандэнцтваў: у Брэсце: 20 37 98, Віцебску: 43 23 74, Гомелі: 28 27 27, Магілёве: 32 74 31, па Мінскай вобл.: (017) 292 21 03; бухгалтэрыі: 287 18 81.

http://www.zviazda.by; e-mail: info@zviazda.by, (для зваротаў): zvarot@zviazda.by

ПРЫЁМ РЭКЛАМЫ тэл./факс: 287 17 79, e-mail: reklama@zviazda.by

Аўтары аўтылізаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаванням рэдакцыі. Рэдакцыя па сваім меркаванні адбірае і публікуе адрасаваныя ёй пісьмы. Перадрук матэрыялаў, аўтылізаваных у «Звяздзе», толькі з дазволу рэдакцыі.

Матэрыялы, пазначаныя гэтым значком, носяць рэкламны характар. Адказнасць за змест рэкламы нясуць рэкламадаўцы.

Газета адрасаваная ў Рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве «Выдавецтва «Беларускі Дом дзіўкі». ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 79. Выходзіць 5 разоў на тыдзень. Тыраж 14.804. Індэкс 63850. Зак. № 3522.

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Нумар падпісаны ў 19.30 15 кастрычніка 2019 года.